

YU ISSN 0027—8084

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXIII/3—4

**БЕОГРАД
1978**

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXIII (нова серија)

Св. 3—4

САДРЖАЈ

Десет томова Речника САНУ (МИТАР ПЕШИКАН)	87— 92
Жива (hydrargyrum) у јужнословенским језицима (ФРАЊО ВЕЋЕСЛАВ МАРЕШ)	93— 94
О двозначним конструкцијама (ЉУБОМИР ПОПОВИЋ)	95—103
Функција и значење присвојне заменице <i>мој</i> (МИЛИЦА РАДОВИЋ-ТЕШИЋ)	104—113

Језичка култура

Поводом чланака: о скраћеницама и „нефонетичности“ нашег правописа (МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ)	114—121
Неке фразеолошке особености спортског језика (ДРАГАНА МРШЕВИЋ- РАДОВИЋ)	121—129
Против двосмислености и нејасноћа (ГОЈКО КРАЉЕВИЋ)	129—132

Питања стручне терминологије

Карактеристике српскохрватске терминологије металургије праха у поре- ђењу са руском (СТАМЕНКА РАДИЋ)	133—146
О језичком благу у вези са употребом речи „тежина“ (ДАНИЛО КАМФНА- РОВИЋ)	147—149

Хроника

Тридесет година Института за српскохрватски језик (БРАНИСЛАВА АРАН- ЂЕЛОВИЋ-ЖИВКОВИЋ)	150—165
--	---------

тања Вукова принципа садржаног у лозинци *ишии као шѝо љовориш* да се о њему може тврдити да није ни етимолошки ни фонетски, него негде између једног и другог, како то налази писац чланка у Политици. Такав управо је био правопис за који су се залагали Вукови противници, који су мислили да пишу етимолошким правописом, и не знајући да је тек њихов начин писања био ни етимолошки ни фонетски. И сувише је, најзад, мало, или никако и нема оних који знају етимологију свих речи једнога језика, да би могли доследно етимолошки нисати. Вук је, истина, мање на то мислио, а за фонетски принцип правописа се залагао у склопу општег његова залагања да његов народ, онда скоро у целини неписмен, треба да добије језик који разуме да би се на њему могао просвећивати и културно уздићи. И зато је он био и остао, и остаће увек велики.

М. Стџевановић

НЕКЕ ФРАЗЕОЛОШКЕ ОСОБЕНОСТИ СПОРТСКОГ ЈЕЗИКА

I

О језику дневне штампе уопште, па и спортске, код нас се углавном писало ради указивања на негативан утицај некњижевно писаног и штампаног текста. Такав текст, намењен и доступан најширој публици, стално преносећи поједине језичке некоректности, врло лако утиче на то да се у свакодневном језику устале форме које често одступају и од ортоепске, и од правописне, и од граматичке, и од лексичке норме¹.

¹ У нашим часописима који прате актуелна језичка збивања редовно се поклања пажња овим питањима, па су и написи о њима бројни. Помињемо оне радове који су или од општијег значаја за проучавање публицистичког и посебно спортског језика, или се баве искључиво неким питањима везаним за спортски језик која су углавном терминолошке природе.

У часопису *Наш језик*: М. С. Лалевић, *Неке особености шаховској језика*, књ. II, св. 7, 1934, 210—212; Д. Костић, *Прилој споршкој терминологији*, књ. II, св. 8, 1934, 247—251; М. Стевановић: *О језику једној најписа*, књ. VII н. с., св. 3—4, 1955, 69—86; *О језику у једном приказу и поводом шѝа језика*, књ. IX н. с., св. 7—10, 1958/59, 250—226; *Ремећења језичких сисѝема и језичке норме*, књ. XII н. с., св. 3—6, 1962, 65—77; *Радио-телевизија и језик*, књ. XIV, св. 2—3, 1964, 150—155; *Коректносѝ је обавеза свих који ишиу*, књ. XVII н. с., св. 5, 1969, 247—256; *Немарносѝ ирема језику у дневној ишѝамѝи*, књ. XIX н. с., св. 4—5, 1972/73; *Језик у дневној ишѝамѝи*, књ. XVII н. с., св. 4, 1969, 173—195; *Ојлед о неким негосѝаѝима језика дневне ишѝамѝе*, књ. XXIII н. с., св. 1—2, 54—64; Асим Пецо, *Примјена једној иравоишної иравила у нашој ишѝамѝи*, књ. XI н. с., св. 5—6, 1961, 180—193; Митар Пешикан, *Уишѝај рађија, ителевизије и друиш новинарских служби на језичку кулѝуру*, књ. XXII, св. 1—2, 1976, 69—76; Ј. В., *Из фискулѝурне рубрике*, *Pitanja savremenog književnog jezika*, Sarajevo, knj. I, sv. 1, god. I, 1949, 113—120. У часопису *Jezik*: Lj. J., *Izgubiti od koga ili izgubiti s kim*, god. I, 3, 1952/3, 90; *Їтајуѝи једног дана новине . . .*, god. II, 3, 1954, 124—127; P. Rogić, *Još o jeziku naše štampe*, god. III, 4, 1955, 126—127; Josip Vončina, *Nazivi za sportaše u našem jeziku*, god. V, 3, 1956/57, 82—84. Ljudevit Jonke, *Nogomet, fudbal, futbol*. — Književni jezik u teoriji i praksi, Zagreb, Znanje, 1965, 310—311.

Међутим, овде се неће говорити о тим појавама у језику дневних новина, него ћемо на конкретном материјалу из језика спортске штампе показати сложеност и занимљивост фразеолошких изражајних могућности.

II

1. Сваки новински чланак, било да је то репортажа са утакмице, извештај са заседања неког спортског форума, интервју с популарним спортистом и сл., треба ближе да упозна читаоца са збивањима у спорту, да га обавести о нечему². Тако новински текст треба да пружи информативност, тачност (веродостојност), да буде лако доступан читаоцу и разумљив. С друге стране, што је за нас овде посебно занимљиво, спортски чланак треба да је експресиван, да привуче читаоца и да емоционално делује на њега, јер читалац сам често познаје чињенице, али жели да их види прокоментарисане, сагледане из другог угла. Тада спортски новинар није више репортер-очевидац већ субјективни коментатор, а неутрални стил његовог чланка постаје стилски обојен, експресиван. Језичка експресивност (изражајност или лингвистичка афективност, како се још у литератури назива), огледаће се у начину изговора, интонацији (у усменом коментару), у избору речи, њиховим везама и распореду у реченици (у писаном тексту)³. Водећи рачуна о овим функцијама новинског текста, спортски новинар ће користити различите фразеолошке могућности, што ћемо и показати на материјалу из језика листа *Спорти* (југословенски спортски лист, изд. НИГП *Борба*, Београд, август—септембар 1977. г.).

2. Један вид постизања стилске обојености у спортском језику видимо у уношењу неке познате изреке (мисли) популарне личности или навода из познатих литерарних дела и сл. у текст који је у основи стилски неутралан. Ови изрази постоје у релативно непроменљивом виду и у другим језицима, нарочито ако је реч о неком старом и општепознатом извору из којег потичу, као што је класична литература или Библија. Веза са познатим извором може бити јача или слабија (или сасвим изгубљена), али је битно чување основног значења⁴: нпр. у наслову једног чланка *Лилијушанци у конкуренцији дивова* (17. VIII, стр. 14) јасан је контраст између малих и великих, слабе и јаке екипе, који имамо и у

² О функцији публицистичког стила в.: Д. Розентаљ, *Практическа стилистика руског језика*, Москва, издт. Высшая школа, 1974^а, на стр. 16 и даље; Pierre Guiraud, *Stilistika* (prevod s francuskog), Sarajevo, Veselin Masleša, 1964; Пустовалов П. С. и Сенкевич М. П., *Пособие по развитию речи*, Москва, Просвещение, 1976, на стр. 22—24 и даље.

³ Rikard Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, I (A-O), Zagreb, Matica hrvatska, 1969 pod. *afektivnost*

⁴ О функцији цитата у руском језику в. С. И. Ожегов, *О структуре фразеологији* (оп: Лексикология — Лексикография — Культура речи), Москва, Высшая школа, 1974, 194—195); *О крылатых словах*, нав. дело, 219—227.

литерарном извору: „див (Гуливер) у земљи Лилипутанаца“. У примеру: *Тако је у Бујановцу завршен Гордијев чвор који је на свим фудбалским форумима Србије био присутан јуна четири месеца* (20. VIII, 10) говори се у ствари о завршеној расправи о проблему, чиме је „Гордијев чвор“ *размршен, пресечен*. У примеру *Д [. . .] ојомиње да је ојрезности мајка сигурности* (20. VIII, 5) новинар је вероватно имао на уму да је за једну првенствену утакмицу опрезност најважнија да се осигура бод (и тиме сигурност), па је у изреку место очекиване *мудрости* увео *сигурности* чувајући при томе и структуру и ритам реченице. Увођење ових изрека и њихово повезивање за општепознате истине и судове треба да поткрепи и појача нечије речи, да им да званичнији тон и улије ауторитативност коју носи дата истина, баш зато што је општеприхваћена и широко распрострањена.

3. Из разговорног језика у језик спортске штампе (којима је једничка тежња за што експресивнијим изражавањем) прелазе и готове конструкције — *изрази*, или како се још у литератури о овим питањима називају — *идиоми, фразеолојизми (фразеолошке јединице и фразеолошки изрази у ужем смислу)*⁵. То су готове конструкције с устаљеним синтаксичким односом, с лексички ограниченим саставом компонената, а најчешће и с утврђеним (непроменљивим) распоредом чланова. Оне су у односу на стандардни неутрални начин изражавања стилски маркиране и новинар их свесно употребљава да би појачао експресивност. Уз примере које наводимо, дајемо у загради значење сваког израза према Речнику МС—МХ, онако како се у стандардном језику употребљавају:

... поделио је мегдан и *извукао дебљи крај* (17. VIII, стр. 14) [= лошије прошао]; ... после лондонског *прелаза* у „Б“ финале *кроз илене уши* (17. VIII, 2) [= после тешког, мучног прелаза]; Не желимо да *правимо рачун без крчмара* (20. VIII, 20) [= да једнострано одлучујемо]; ... мораће се *зайећи из њејних жила* (16. VIII, 16) [= запети свом снагом]; Овако су му [. . .] у ствари *учинили међењу услугу* (20. VIII, 10) [= лошу услугу]; Сви планови [. . .] одједном су *пали у воду* (18. VIII, 10) [= пропали]; Њихове поруке *ушерале су страх* у *косици* свим нашим фудбалерима (18. VIII, 4) [= јако су их уплашили]; ... да се на своје спортске јунаке после првог неуспеха *бацио блајом* (17. VIII, 2) [= вређао, прекоревео]; *Сатерали* су у том делу Динамо у *мишју рују* (16. VIII, 3) [= сасвим потиснули]; ... али ћемо истовремено пазити да не *осианемо иразних руку* (18. VIII, 3) [без успеха]; ... поготово што су Ново-

⁵ О овом питању у нашој литератури в.: Antica Menac, *О структури фразеологизма*, Jezik, god. XVIII, 1970/71, 1—4; Берислав М. Николић, *Основни шивови фразеолошких обрћа у савременом српскохрватском књижевном језику*, НЈ, књ. XXI н. с., св. 1—2, 1975, 7—13; др Славко Вукомановић, *Појверге значења речи и фразеолоија у Вуковом Српском рјечнику од 1852. године*. — Зборник предавања са XXVII семинара, изд. Семинар за стране слависте при Црногорској академији наука и умјетности, Титоград, 1977, 147—162.

сађани прошле недеље *остали краћких рукава* (18. VIII, 6) [= остали без успеха]; Потез М[. .] да *остави* фудбал, тиме и своје другове *на цедилу* (17. VIII, 6) [= да их изневери]; Тројица у црном [судије] [нису] *имала три чисте!* (18. VIII, 7) [= (нису) смели].

Овакви изрази су у спортском језику необично бројни и овде наводимо мањи број примера само као илустрацију. Понекад да би појачао експресивност, новинар употребљава фамилијарне изразе недопустиве за ову врсту писаног текста, који тако постају његов стилски недостатак. На пример: у фудбалу се употребљавају термини „бити домаћин“ (играти на свом терену), „играти у гостима“, а новинари иду и даље на употребљавају овакву конструкцију: „понашати се домаћински“ (према неком тиму), па чак и „угостити други тим“: „*Плави ће у четвртак увече, на свом терену, уострићи бечку Аустрију* (18. VIII, 5). Исто, и у писаним и усменим коментарима, у последње време поједине игре представљају „*праву посласицу за љубитеље фудбала*“ и сл., чиме се у ствари умањује стилска вредност текста.

Овде се неће говорити о граматичкој структури ових изрази јер се они, као и већ поменути изрази-цитати, уносе у текст као готове конструкције најразличитијих синтаксичких односа (синтагматских, реченичних), из чисто стилских потреба.

4. Као противтежа експресивности у језику новина постоји тежња за стандардизацијом, за употребом готових изражајних конструкција, па и шаблона. Готово у свакој врсти текста у спортском језику уочавају се ситуације у којима новинар готове конструкције претпоставља слободном изражавању, с циљем да се што тачније изрази. Ове конструкције свакако треба разликовати од поменутих изрази јер немају стилску функцију. На пример, рећи ће се: *указати помоћ играчу*, и то је довољно, а не „помоћи играчу“, јер прва конструкција има термилолошку функцију, а у другом случају сам глагол због своје вишезначности није довољно прецизан и тражи додатна објашњења. Овај начин апстрактног изражавања карактеристичан је нарочито за административни и пословни језик, а потом и за публицистички уопште, баш због разноврсности тема о којима се у новинама говори. Основно његово обележје су глаголско-именичке конструкције у којима глагол има граматичку функцију (делимично или сасвим губећи значење), а именица постаје семантичко тежиште. Ово питање је у литератури на материјалима из неких модерних језика детаљније обрађивано⁶, а код нас се о том феномену писало углав-

⁶ V.: Charles Bally, *Linguistique générale et linguistique française*. — Editions Francke Berne (quatrième édition revue et corrigée), 1965, (t. 591 Le style substantif). Овде се говори о транспозицији глагола преко номиналних конструкција као раширеној особини у француском језику: „то је познати супстантивни стил који је E. Legrand дао као образац елегантног говора у *Stylistique française*, Paris, Gigord, 1922; Ch. Bally упућује и на A. Lombarda (*Les constructions nominales dans le français moderne*, Upsala et Stockholm, Almqvist and Wiksells, 1930; Pierre Guiraud, *Les locutions françaises*, PUF, Que sais-je?, Paris, 1962.

ном као о појави нагомилавања глаголских и других апстрактних именица која утиче на „кварење језика“. За ову појаву, која је — могуће — подржана страним утицајима, констатује се да произлази из развитака нашег књижевног језика тако што се „језик културе неминовно интелектуализује, тј. добија облике који верно репрезентују интелектуални свет образованог човека“⁷. У нашој литератури констатује се такође да „у разговорном језику интелектуалаца налазимо већ изражену тежњу за одређеним, точним и апстрактним изражавањем, која опет расте у још виши ступањ пословнога или раднога језика, којему је већ основно обиљежје одређеност изражаја, да би постигло свој врхунац у научном језику с точношћу као основним обиљежјем“⁸.

Усталене конструкције, које се још називају и *клишеима*⁹, у спортом језику су најчешће терминолошки везане за садржај који означавају и немају стилску функцију. Преузимају се као готове конструкције за одређене ситуације из текста у текст. Њихову структуру, како показује прикупљени материјал, најчешће чини глагол с девербативном именицом у акузативу без предлога (ређе у којем другом облику, нпр. у акузативу с предлогом у) а наспрам ових конструкција функционише глагол који је истог корена као и девербативна именица. Нпр.: *најравнији изненађење* (: изненадити), *извршиши измене* (: изменити), *гаши пристијанак* (: приста-ти), *гаши (свој) допринос* (: допринети), *гаши одговор (на многа питања)* (: одговорити), *гаши јуну подршку* (: потпуно подржати), *загобиши поведу* (: повредити се), *уложити жалбу* (: жалити се), *изгаши саопштење* (: саопштити), *ујубити извињење* (: извинити се) и сл.¹⁰

Овај начин апстрактног изражавања карактеристичан је за публицистички стил уопште, па и за спортски језик посебно, и како показује језички материјал, присутан је у сваком типу спортских чланака: у репортажама са утакмице, у извештајима о припремама такмичара, нешто више у извештајима са заседања спортских форума, што је и разумљиво;

⁷ Milka Ivić, *Problem norme u književnom jeziku* (Referat na Petom kongresu jugoslavenskih slavista u Sarajevu), *Jezik*, god. XIII, 1, 1965, 1—8.

⁸ Ljudevit Jonke, *O raznolikoj službi književnog jezika*, *Jezik*, god. I, 4, 1953, 100—105. О функцији глаголско-именичке конструкције в. и: Vratović Vladimir, *Neke primjedbe o stilu naših rečenica*, *Jezik*, god. III, 1, 1954, 25—27; Frano Čale i Mate Zorić, *Bilješke o stilističkoj vrijednosti imenske konstrukcije*, *Jezik*, god. IV, 4, 1955/56, 109—111; Ljudevit Jonke, *Glavolsko i imeničko izražavanje* (in: *Književni jezik u teoriji i praksi*), *Znanje*, 1965, 364—365; Станојичи Живојин, *Деливши мишљење и слични изрази*, НЈ књ. X н. с., св. 3—6, 1960, 156—164.

⁹ Ј. Вуковић, *Језик наше шtamе*, *Pitanja savremenog književnog jezika*, IX, Sarajevo, 1969, 148—159.

¹⁰ М. Радовановић у раду „Декомпоновање *предикација* на примерима из српско-хрватској језичкој материјала“, ЈФ XXXIII (53—80) ову појаву назива декомпозицијом и предлаже термин *декомпоновани предикациј* (уп. термин „расцепљение сказуемого“ код Розентаља, (Практическая стилистика, 178) и Пустовалова (Пособие по развитию речи, 113). Могло би се размишљати и у обрнутом правцу, о стварању сложене структуре. В. и R. Simeon, *Raščlanjivi i neraščlanjivi skupovi riječi*, *Jezik*, god. III, 1, 1954/55, 14—21.

а што је посебно занимљиво, чест је у интервјуима са спортистима, тренерима и спортским функционерима, где се осећа посебна тежња ка интелектуализираном изражавању¹¹. Примери:

а) саопштење Председништва МФС Ниш (Међуопштинског фудбалског савеза):

Такође, овај Савез неће бити у ситуацији да прихвата будуће одлуке ИОФСС и да их спроводи у дело, јер ће оне *бити доведене под сумњу објективности* (20. VIII, 10);

б) извештај са утакмице:

Уосталом, куп утакмице *захтевају такав прилаз фудбалу* (8. IX, 3);

в) репортажа о припремама између две утакмице:

На заједничком састанку *извучене су поуке и одмах се прешло на ошклањање негативности* (18. VIII, 6); Свакако највише охрабрује чињеница што су нападачи Приштине *испољили ефикасности* (17. VIII, 9); Тренер [. . .] који заједно са агилним Слободиним масером [. . .] *чини огромне напоре* да колико-толико побољша овај ни мало угодан здравствени билтен [да се залече повреде] (8. IX, 7);

г) интервју са играчима, тренерима, члановима стручног штаба:

Наше амбиције *се* и сад *крећу у њим оквирима* (20. VIII, 3); Нема ниједног тренутка опуштања, а соло акције *треба свести у рационалне оквире* (18. VIII, 9); Радило се добро, а *извршили смо и неке корекције* и нашли прави тим (18. VIII, 10); Већ у првим минутима меча са Вардаром, *загобио сам повреду шаке*, која ми не смета да тренирам, али ми *причињава сметње* у игри (18. VIII, 9); „Уочиљиво је да М[. . .] поново *сироводи у дело* Ивићеве замисли“ (20. VIII, 5).

Међутим, типичан за одређени стил као његово уобичајено изражајно средство, овај апстрактни начин изражавања помоћу клишеираних конструкција може да добије стилску вредност ако се појави у другом стилу у којем је тај начин изражавања неуобичајен и у вези са неодговарајућим садржајем. Таква стилска вредност се обично оцењује као негативна, а начин изражавања се у свакодневном говору назива фразирањем или шаблонизацијом. Уопштавање готових шаблона најчешће је под утицајем административног и пословног језика. На пример: „Мислим да је за нас најважније да смо *укњижили бодове* и да смо, већ на старту, пребродили тешку препреку“ (18. VIII, 4), „Вицешампион Европе

¹¹ Она се огледа и у све чешћој употреби страних речи у случајевима где постоје равноправне домаће лексеме. Исп. изјаву једног тренера: „Истина је да су „бели“ хендикепирани у односу на прошлу сезону, али су зато мотивисанији, а мотивација може да компензира квалитет“ (20. VIII, 4).

је *инкасирао два бода*“ (18. VIII, 12) — где се место уобичајеног „победити, освојити два бода“ употребљава чист канцеларијски термин.

О овој појави неадекватног преузимања фразеолошких средстава из једног стила у други, о чијем је негативном стилском ефекту већ нешто речено у т. 3, сведоче и примери са обртима из разговорног језика: *А онда је љава машина (државни тим) почела немилосрдно да меље противника* (17. VIII, 12); *Зарадио је повреду, ујраво кад су му порадили нишанске сјраве* (18. VIII, 4) [кад је почео да постиже голове] — овај израз се све чешће чује и у телевизијским коментарима. Овде би се могли навести и многи примери стилски неоправданог хиперболисања, којима новинар — тежећи да појача изражајност — у ствари оптерећује текст: ... *бојатство усјомена свих оних водених дивова, који су ујрадили себе у мозаик сјорских јодвија досјојних дивљења* (8. IX, 2) [реч је о ватерполисту]. Наравно, ово су само неки случајеви у неподударњу израза и садржаја на који су примењени.

5. П е р и ф р а з у спортски новинар користи као изузетно функционално изражајно средство. Она настаје на метонимијској основи, где се при именовању неке појаве (предмета) узима у обзир садржај саме појаве и његов опис се налази у самом називу. Овај начин именовања детаљнији је и информативнији од стандардног означавања појава и предмета јединственим лексемама. То значи да спортски новинар, бирајући с в е с н о перифрастичну конструкцију, претпоставља њу стандардном изразу користећи њена експресивна својства.

У перифрази лексема чувају своја номинативна значења и њихова укупност омогућује спортском новинару да одређену ситуацију представи прецизније и динамичније. На тај начин читалац се и сам преноси на терен спортских збивања. Вероватно у томе треба видети узрок настанка и све чешћу употребу перифрастичних конструкција типа *показати на белу тачку, показати пути у легалниште, показати пути у свлачионицу, уисаити се у листу стрелаца, уисаити се у златну листу освајача медаља на шампионатима, обући грес с државним грбом, изборити место између сјајива* и сл. У првом примеру наспрам описне конструкције *показати на белу тачку* стоји спортски термин „досудити једанаестерац“, а како судија досуђује ову казну свирајући прекршај и показујући на белу тачку с које ће се извести казна — што је уобичајени начин судијског реаговања на терену — то је сам опис ситуације постао замена за постојећи термин. У примеру *показати пути у свлачионицу* значи „искључити играча из игре (са терена)“, тј. досудити прекршај свирајући и показујући пут у свлачионицу. На исти начин објашњава се и перифраза *показати пути у легалниште* са значењем „удаљити тренера (или неког из руководства екипе) са клупе крај терена свирајући прекршај и показујући пут у гледалиште“. *Уисаити се у листу стрелаца* значи „постићи погодак“, „убројити се у стрелце додавањем свога имена списку (листи) других стрелаца“, но треба рећи да је могуће административно порекло овог клишеа, који ће се употребити и кад је реч о првом.

и о једином поготку на утакмици, тј. када не може бити речи ни о каквој „листи стрелаца“. *Обући дрес с државним грбом* значи „постати члан државне репрезентације“ тј. бити позван у репрезентацију, где се носи дрес с државним грбом; *изборити место између сташива* значи „изборити место голмана“, тј. постати голман. Овај начин изражавања необично је чест у спортском језику, баш због своје изузетне експресивности.

6. Још једна карактеристика спортског језика је у преузимању лексике и израза који су типични за једну спортску грану и односе се на тачно одређени садржај, и њиховом преношењу у другу спортску дисциплину на ситуације које се иначе обележавају различитим терминима. На пример, из шаховске терминологије пренети су у фудбалску изрази као *маширајти*, *ремизирајти* и сл.; из бокса — *рунда*, *ниски ударци*; из рвања — *оборити на њећа* и сл. Исто тако се преузимају изрази типични за ратовање, борбу оружјем. Примери:

... прецизним ударцем *маширао голмана* [= савладао] (8. IX, 5); ... *велемајсторски* створио шансу (8. IX, 5); „За нас, и мене лично, *реми са Слободом* би био више вредан успех, него неуспех на сопственом терену [= нерешен резултат] (20. VIII, 20); ... *приморао је* титоградског голмана на *безусловну ѡредају* [= савладао] (18. VIII, 3); *вукао је ѡишез за ѡишезом*, *велемајсторски најравио две измене* [= изменио два играча у току утакмице] (17. VIII, 9); Може ли ОФК Београд [...] да *обори на ѡлећке* разгоропађеног Хајдука? [= савлада] (18. VIII, 6); После овог полувремена преостају још три *рунде* финала турнира [реч је о ватерполо такмичењу] (20. VIII, 14); Почели су да *севају ниски ударци* (20. VIII, 2).

Овај начин примењивања одређених термина на нов садржај, свакако је значајно стилистичко средство, па се све чешће среће и у писаним (новинским) текстовима, и у спортским извештајима у телевизијским и радио-емисијама. Тако смо чули да је један играч „направио слалом кроз одбрану плавих“ (ТВ-дневник II, 26. III 78.). Овакве конструкције, због своје експресивности, преко средстава информисања лако улазе у разговорни језик, губећи притом терминолошку везаност за одређени садржај и добијајући нова, пренесена значења.

III

Материјал који смо овде анализирали показује да је спортски језик као посебна врста публицистичког језика изузетно фразеолошки слојевит. Фразеологизми су различитог порекла и различитих функција и узимају се из разговорног језика, из других књижевних стилова (административног, пословног, научног, публицистичког у ширем смислу) и уопште из других области живота, те се као готови термини уносе у спортски језик и везују за нове садржаје. Да би постигао одређене ефекте, спортски новинар користи различита фразеолошка средства да представи исти

реални садржај. Нпр. када жели да означи *победу* једног тима, он то чини — имајући увек на уму основну функцију новинског текста — употребом политичко-војне терминологије, административним речником и др., а нарочито често изразима везаним за оружану борбу:

Треба очекивати *чин службене кайишулације* (18. VIII, 16); ... па су по сваку цену *настојали да се домоћу тријумфа* (16. VIII, 12); ... натрчао је Морача и топовским ударцем *принудио на кайишулацију* Филиповског (8. IX, 6);

Од 40 борби 30 је *решио у своју користи* (17. VIII, 10); ... у последњој четвртини успели [су] да *преокрену резултат у своју користи* (20. VIII, 18);

... и то нам је дало полета да збуњеном противнику *нанесемо коначан ударац* (17. VIII, 12); ... да помогну својим љубимцима [...] да *славе нову победу* (16. VIII, 1);

... ретки су били тимови који су са њиховој „буњини“ *односили џен* [= побеђивали] (20. VIII, 4).

Драјана Мршевић-Раговић

ПРОТИВ ДВОСМИСЛЕНОСТИ И НЕЈАСНОЋЕ

Да бисмо упознали човјека треба с њим појести врећу соли, каже једна пословица. Још више времена је потребно да бисмо упознали многобројна значења ријечи. Није довољно читати дјела добрих писаца него је потребно сваки дан прелиставати рјечнике да бисмо тачније уочили поље значења које може имати једна ријеч. Има у језику и таквих ријечи које имају само једно значење, али има и таквих ријечи које имају много разноврсних (па често и опречних) значења, те је лексиколозима потребно и по неколико страница да би сва значења набројали. То, у ствари, показује да значење ријечи није једном завагда дато, него се развија и богати; а да се тај развој не би спречавао, не смијемо круто осуђивати оне примјене ријечи на које нисмо навикли — ако су у складу с њеним семантичким потенцијалом и са контекстом. Ипак то не значи одсуство мјерила нити оправдава одступање од нормалних значења ријечи ако се тиме не постиже никаква стилска и изражајна предност.

Нарочито писци уџбеника за основне школе морају добро пазити на значења ријечи јер оно што се из школских уџбеника научи то остаје трајна ученикова својина па ако се ученици у основној школи навикну на нетачна и искривљена значења ријечи, то ће се касније тешко исправити. Познато је да дијете долази у школу с фондом од 3000 ријечи и школа треба да тај лексички фонд развија и обогаћује. У току основног и сред-